

Bygmestre i Åbyhøj

1895 - 1925

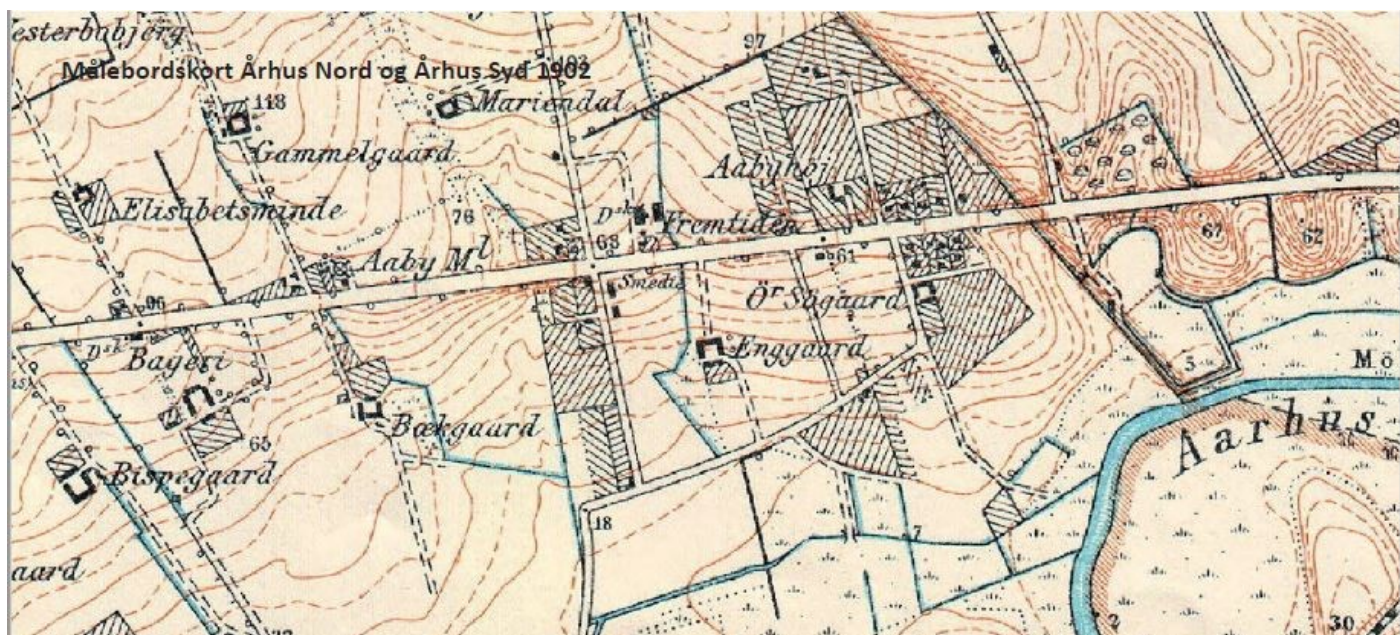
Jens Selmer Plesner Jensen

Jens Peter Hansen

Søren Olesen

Udgangspunkt, motivation og opgave

Etablering af fabriksvirksomheder inden for træ, metal og jernstøberi langs den helt åbne Silkeborgvej i perioden 1898-1903 blev epokegørende for det helt nye Åbyhøj fra 1902. Se **Fremtiden** midt på kortet ovenfor, som var navnet for høvleværket på Nordrevej.

Da Frichs Fabrikker kom til i 1908 og 1912 medførte det yderligere tilflytning og interesse for boliger.

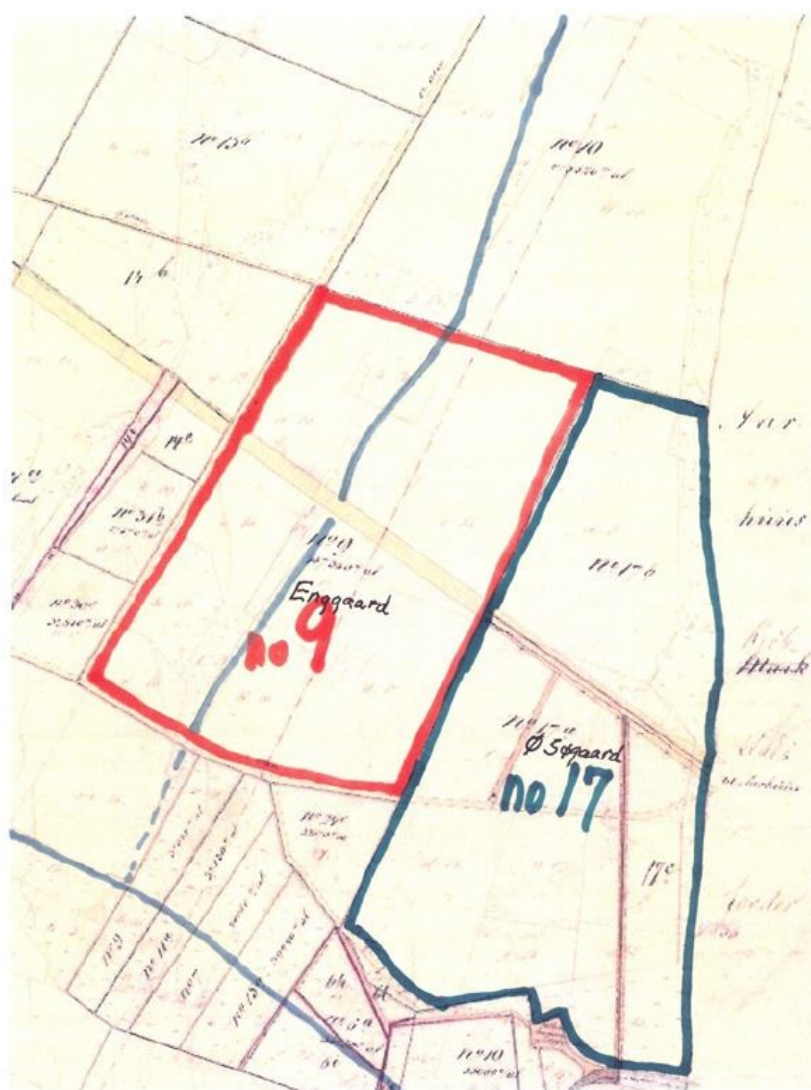
Hvordan denne proces helt konkret foregik og forløb, ville vi gerne undersøge og belyse med emnet Bygmestre i Åbyhøj 1895-1925 ved et medlemsarrangement den 26. februar 2018.

Vi skønnede, at borgere og håndværkere i Åbyhøj ikke dengang havde ambitioner eller midler til omfattende byggeprojekter og dannelse af byplan. Det måtte være sådan, at nye folk kom til det lille sogn og spillede sammen med sognerådet om boligbyggeriet.

Vi vidste, at murermester Jens Peter Hansen (født i Hundslund 1860) var **bygmesteren** med opførelse af flere fabriksbyggerier i Åbyhøj fra 1898 og som hovedkraft ved opkøb af jord fra Enggaarden, udformning af byplan med fastlæggelse af veje og endelig bygning af rigtig mange huse i Åbyhøj. Hurtigt kom yngre murermestre til. Se billedfrisen på forsiden.

Mange spørgsmål meldte sig:

Hvem var disse murermestre og hvor kom de fra? Hvor var de interessante grundstykker i Åbyhøj? Hvilke typer af huse var relevante at satse på? Hvem købte husene og hvordan med finansieringen?

1892

Valget af område faldt på matr.nr. 9, Enggaarden og matr.nr. 17, Øster Søgaard. Det var det rigtige valg, men det vidste vi dog på forhånd.

Enggaarden 1928. Omdannet til boliger omkring 1910. Mellem Roarsvej og Frodesvej

Øster Søgaard omkring år 1900. Nedrevet få år senere. Åbyvej 7.

Denne præsentation fremstiller og redegør for udstykninger af grunde og kronologisk fremstilling af bebyggelsen i de to områder.

Preben Blæsild og Arne Sørensen fra foreningens bestyrelse har udført dette arbejde.

Senere på efteråret fortsættes med en udførlig fremstilling af murermester Jens Peter Hansens byggeri i Åbyhøj. I den sammenhæng gives indsigt i husenes karakteristika, indretning og faciliteter samt fra moderniseringer op i nyere tid. Byggeriet ses i tidens kontekst, dvs. samtidens erhverv og byggeri. Denne del er udarbejdet af arkitekt Eva Holdgaard Jensen.

Eksempler på murermester Søren Olesens byggeri vises som beskrevet af Rita Skovgaard-Sørensen.

Eksempler på murermester Jens Selmer Plesner Jensens byggeri vises som beskrevet af Arne Sørensen.

Som afslutning giver Gunner Nielsen indtryk af Jens Peter Hansen som murermester, ejendomshandler og borger i Åbyhøj.

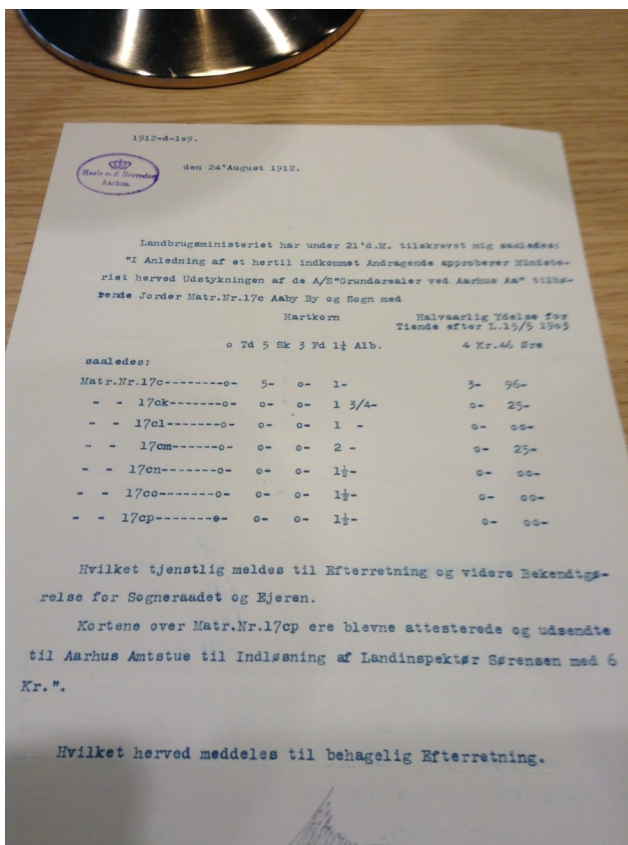
Udstykninger af grunde og kronologisk fremstilling af bebyggelsen

I sognerådsprotokollerne var kun få oplysninger om udstykningsansøgninger. I referatet fra møde i sognerådet den 21. marts 1905 står der under punkt 2: "Fra Landinspektør O. Sørensen forelaa Andragende om Udstykning af 3 Parceller af Matr. Nr. 9a af Aaby Mark. Sogneraadet havde intet at indvende mod Udstykningen."

De senere omtaler i protokollerne er af samme type: Generelle ansøgninger, uden omtale af de udstykkede grundes matrikelnumre og deres anvendelser.

For at studere hvem der stod bag udstykningerne i årene fra 1900 til og med 1925, besøgte Arne og Preben Dokk1 for at se på Stadsarkivets papirer vedrørende udstykninger I alt blev 345 skrivelser vedrørende udstykninger studeret.

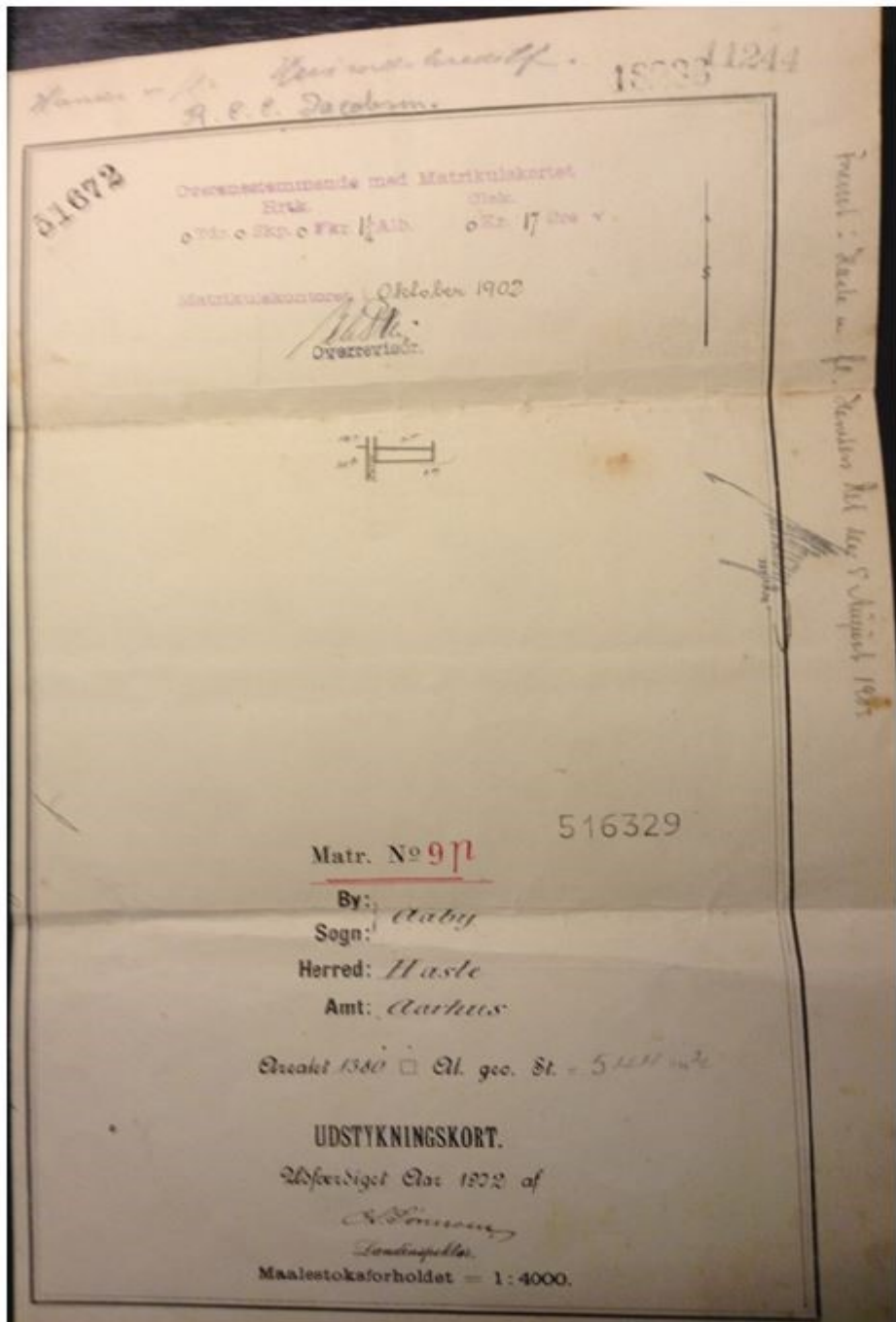
Et eksempel på en sådan skrivelse er vist på billedet nedenfor. Her ses det, at matr.nr. 17c ejet af A/S Grundarealer ved Aarhus Aa er blevet opdelt i matriklerne 17c,17ck,17cl,17cm,17cn,17co,17cp og disses størrelser er opgivet i nogle ukendte arealenheder.

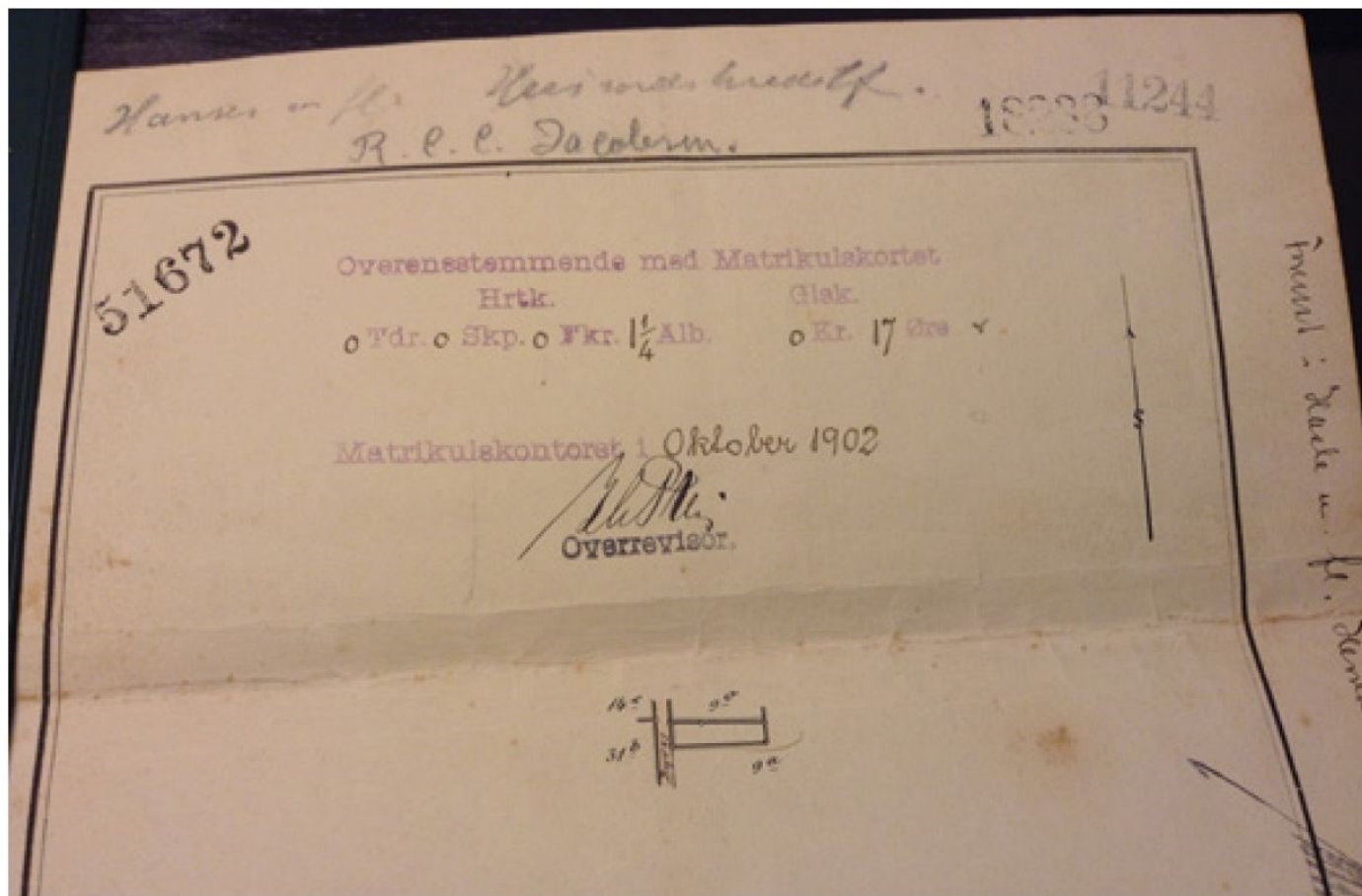
Udstykningsbevis
vedrørende matr.nr. 17c.

Det fremgår også, at udstykningerne meddeles til sognerådet og ejerne.

Udstykningskortet for 9p, Thorsvej 11 er vist nedenfor, først som et helbillede og dernæst delt op i to for at se et par detaljer. Øverst står der "Hansen m. fl" og "R. C. C. Jacobsen", som er henholdsvis udstykker og ejer.

Udstykningskort for Matr. No. 9p, Thorsvej 11

Øverste halvdel af udstykningskort for matr. nr. 9p, Thorsvej 11

Nederste halvdel af udstykningskort for matr.nr. 9p - Thorsvej 11

Derefter har vi forsøgt at komme fra matrikelnummer til beliggenheden ved hjælp af følgende på nettet:

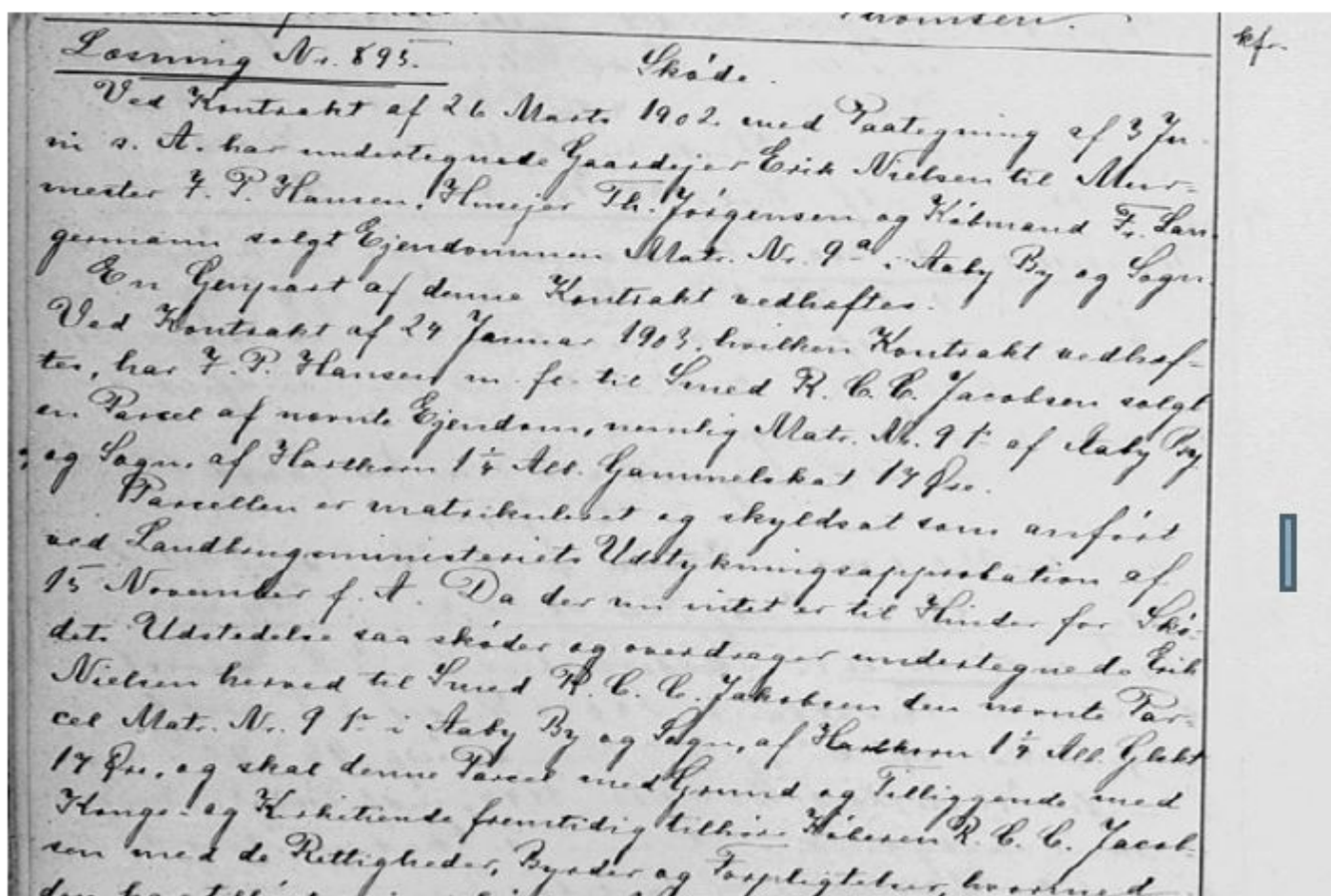
<https://sdfekort.dk/spatialmap>

Ved hjælp af dette har vi fundet adresserne på langt de fleste matrikelnumre.

Velvidende om, at den, der har udstykket grunden, ikke nødvendigvis er bygmester på grunden og omvendt, er der dog en rimelig stor sandsynlighed, som vi skal se senere, for, at hvis udstykkeren er håndværksmester er han også bygmesteren.

Vi har desuden haft besøg af tidligere landinspektør Lars Viinholdt Nielsen, som besvarede diverse spørgsmål vedrørende matrikelkort og matrikelnumre.

Vi valgte at betragte udstykninger fra de to gårde: Enggården, matr. nr. 9a og Øster Søgård, matr. nr. 17a.

Skøde vedrørende matr.nr. 9a og 9p

Af et skøde i Hasle-Vester Lisbjerg-Framlev-Sabro Herredsfoged, **Skøde- og panteprotokol** fremgår, at den 26. marts 1902 sælger gårdejer Erik Nielsen ejendommen matr.nr. 9a til murermester J. P. Hansen, husejer Th. Jørgensen og købmand Fr. Langermann. Endvidere, at i følge kontrakt af 24. januar 1903 har J. P. Hansen m.fl. solgt en parcel af nævnte ejendom, nemlig matr. nr. 9p, Thorsvej 11 til Smed R. C. C. Jacobsen.

Senere ejere af Thorsvej 11 kan ses i Hasle-Vester Lisbjerg-Framlev-Sabro Herredsfoged Realregister.

Matr. Nr. 9a		Aaly Sogn.				Adkomster.					
		Aaly By.				7.286					
Ejendommen: Thorsvej 5.		No.				Dokumenter.		Pantebog		Anmærkning.	
		Matr. No.						No.		Fol.	
		Harbort.				Gælden					
		7a 8a 9a 10a 11a				1 2					
Købt for 49 m. Kongen den 22/12 76		17				19					
						1		36 115		1893	
						2		56 216		21. Juni 1899	
						5		56 276		1921	
						4				1931	

Omskrevet.
Omskrevet.

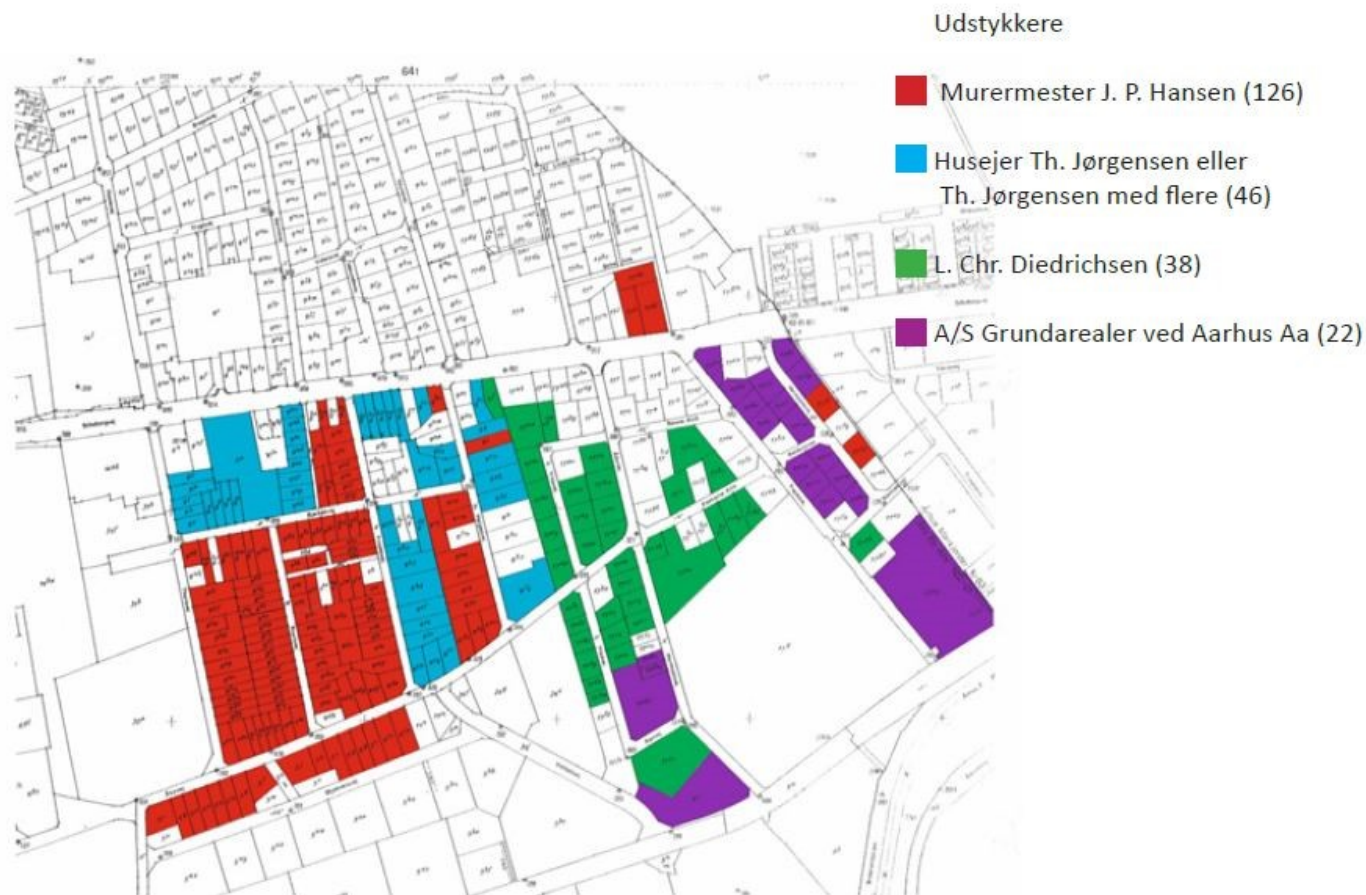
Adkomster for matr. nr. 9a -Thorsvej 11 med forskellige ejere.

Smed R. C. C. Jacobsen 24.1 1903, Peter Leth 23.10 1918, Mathilde Leth 28.9 1921, Frederik Otto Blæsild 23.5 1931.

Nr.	Dokumenter.	Pantebog		Anmærkning.
		Nr.	Fol.	
1.	Købsskifte om ejde for Jens Jensen den 17 ^a med Konge og Kirkeindtækt d. 23/12 76	36	115	Pålæg med information
2 ^a	Kjøbt til L. Chr. Diedrichsen paa 17 ^a og 6 ^a med Konge og Kirkeindtækt d. 21/6 99.	56	216	2 Dok. om ældre Adkomst til Kjødet. under af 6 ^a og Adkomst for Omsætt. del af Aarskr. ved kjøbet under 2 ^a
2 ^b	Kjøbt til Jens Jensen paa 6 ^a med Konge og Kirkeindtækt d. 26/4 99 til Bøjliges af 17 ^a under Nr 2a.	56	276	2 Dok om ældre Adkomst til Kirkeindtækten.

224.335.336.

Gartner L. Chr. Diedrichsen køber matr.nr.17a og matr.nr. 6b af Gårdejer Jens Jensen den 21. juni 1899 for

Udstykkere

De 4 største udstykkere indtegnet på matrikelkort fra 1990. I alt 345 udstykninger.

På kortet er murermester J. P. Hansens 126 udstykninger angivet med rødt. Udstykningerne er koncentreret i en firkant afgrænset af Thorsvej, Mjølnersvej, den vestlige side af Frodesvej og den sydlige side af Bjarkesvej. Der er desuden udstykninger på den vestlige side af Helgesvej syd for Bjarkesvej og enkelte i den østlige ende af byen.

46 udstykninger foretaget af Th. Jørgensen eller Th. Jørgensen med flere er indtegnet med blå. De er koncentreret i en firkant afgrænset af Thorsvej, Bjarkesvej, Enggårdsvej og Silkeborgvej. Desuden er der udstykninger på den østlige side af Frodesvej og Helgesvej.

Med grønt er indtegnet 38 udstykninger foretaget af gartner I. Chr. Diedrichsen hovedsagelig beliggende på Yrsavej, men også på Åbyvej og Hermodsvej.

A/S Grundarealer ved Aarhus Aa har 22 udstykninger indtegnet med violet. De er beliggende på den østlige side af Frejasvej og sydligt på Hermodsvej.

Byggeår/bygmester

Vi har brugt 3 forskellige steder på nettet til at finde oplysninger om boliger.

<https://www.tinglysning.dk/m/#/soeg>

<http://byggesager.aarhuskommune.dk/>

<https://boligejer.dk/>

Desværre er der næsten aldrig i "Vis historiske adkomster" eller i journalerne information om hvem, der har opført ejendommene. Vi har kun fundet enkelte eksempler. Informationer her vedrører som regel ting, der senere er foretaget på ejendommen, mest tegninger og lignende vedrørende tilbygninger, kloakering etc., men altså desværre ikke informationer om den oprindelige bygherre.

Byggeår

Bygninger fra før 1905

Oplysningerne vedrørende byggeår er indhentet fra bolig og bygningsregistret, BBR. Der er indhentet data for Thorsvej, Roarsvej, Enggårdsvej, Frodesvej, Helgesvej, Åbyvej (indtil Vibyvej), Yrsavej, Hermodsvej, Frejasvej, Heimdalsvej, Bjarkesvej, Enggården, Rønne alle, Kastanie alle, Silkeborgvej (indtil Thorsvej), Bakke alle, Tjørne alle, Elme alle, Birke alle og Linde alle.

Bygninger fra før 1905 – farven rød

De fleste af bygningerne ligger omkring den oprindelige Enggården og tæt på Danish (Machine Company), som blev bygget i 1903. Ganske få huse i den østlige del.

Oplysningerne vedrørende byggeår er indhentet fra bolig og bygningsregistret, BBR.

Der er indhentet data for Thorsvej, Roarsvej, Enggårdsvej, Frodesvej, Helgesvej, Åbyvej (indtil Vibyvej), Yrsavej, Hermodsvej, Frejasvej, Heimdalsvej, Bjarkesvej, Enggården, Rønne alle, Kastanie alle, Silkeborgvej (indtil Thorsvej), Bakke alle, Tjørne alle, Elme alle, Birke alle og Linde alle.

Bygninger til og med 1910 – farven blå tilføjet

Husene bygges stadig i nærheden af Danish, specielt mange på Roarsvej og den øverste del af Frodesvej. I den østlige ende opføres der huse nær Åbyevej og Tjørne alle.

Bygninger til og med 1915 – farven grøn tilføjet

De fleste af de resterende grunde på Roarsvej bebygges, ligesom grundene på Åbyvej mellem Thorsvej og Roarsvej bebygges. Også på Frodesvej og Bjarkesvej opføres der huse. Frichs fabrikker flyttes ud i 1912, hvilket giver anledning til øget byggeri i den østlige ende af byen.

Bygninger til og med 1920 – farven violet tilføjet)

De fleste af de resterende grunde i den vestlige del bebygges. Opførslen af huse på og nær Helgesvej starter for alvor og udbygningen af Yrsavej fortsætter. I den østlige ende af byen bebygges en del af de resterende grunde.

Bygninger til og med 1925 – farven brun tilføjet

De sidste huse i den vestlige del bygges. Udbygningen af Helgesvej og Yrsavej gøres næsten færdig, ellers finder det meste af byggeaktiviteten i den østlige del af byen sted nord for Silkeborgvej. Detaljer og yderligere oplysninger om udstykninger og ejendomme findes i særlig mappe på lokalhistorisk arkiv på Åby Bibliotek: **Udstykninger og byggeri i Åbyhøj 1895-1925 i den sydlige del af matr.nr. 9 og 17.** Mappen indeholder kronologisk opstilling (1900-1925) med oplysninger om matr.nr., udstykker og udstykninger samt Kort. Ejendomme sorteret efter adresse med oplysninger om byggeår og udstykker. Ejendomme sorteret efter byggeår. Kort.

Bygmestre

I enkelte tilfælde kan vi med sikkerhed fastslå bygmesteren på baggrund af skriftligt materiale. I J. P. Hansen: "Et Tilbageblik over min Gerning fra Aar 1883 – FAR –" fra Julen 1928 findes en række fotografier af bygninger, som J. P. Hansen har opført. Disse bygninger ligger alle på grunde, som J. P. Hansen selv - eller sammen med andre - har fået udstykket. I kommunen var kun de oprindelige 5-6 offentlige veje, ingen offentlig vandforsyning og heller ikke gas og elektricitet. Men Silkeborgvej fra 1854 var til at få øje på.